

50 ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ / ΚΥΡΙΑΚΗ 13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022

Ενα ολόκληρο χρονικό της Ελλάδας και των προσημοποιήτων που έγγραφαν Ιστορία - από τη Μαρία Κάλλας και τον Νάσο μέχρι τον Κώστα Καραμανλή και τον Ανδρέα Παπανδρέου - ξετυλίγει ο Μίμης Ανδρουλάκης στην καταγιστική αυτοβιογραφία του «Πριν σβήσουν τα φώτα», που αναμένεται να κυκλοφορήσει σε λίγες μέρες από τις εκδόσεις Πατάκι. Περιγράφονται, έτσι, με κάθε λεπτομέρεια τα πρώτα χρόνια στην Κρήτη, με το νησί να βγαίνει μόλις από ένα σκληρό πολεμικό σκηνικό και τον ίδιο τον Ανδρουλάκη να γυρίζει από κοντά διανοητής όπως την Ερήνη Παπά και τον Αντώνη Κουίν, τον Μίκη Θεοδωράκη και τον Νίκο Κούνδουρο, με τους οποίους συνδέεται με μακροχρόνια φίλια, ενώ πολιτικοποιείται, για πρώτη φορά, ως φοιτητής του Πολυτεχνείου για να φτάσει αργότερα να γίνει ένας από τους πρωταγωνιστές της Εξέγερσης του 1973. Για πρώτη φορά, άλλωστε, αποκαλύπτεται λεπτομερώς τι έγινε ακριβώς τόσο στο κτίριο Γάνη όσο και στους γύρω δρόμους της μοιραία εκείνη νύκτα της 17ης Νοεμβρίου, ενώ αποκαλύπτεται όλα όσα προηγήθηκαν και όσα ακολούθησαν.

«ΣΩΘΗΚΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΠΤΩΜΑ ΣΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ»

Μέσα από το νέο του βιβλίο, ο γνωστός πολιτικός και συγγραφέας αποκαλύπτει τη σχέση του με ιστορικά πρόσωπα, ενώ για πρώτη φορά περιγράφει άγνωστα παρασκήνια από τη μεγάλη εξέγερση των φοιτητών πριν 49 χρόνια. Το κυνηγητό από την Αστυνομία και ο απροσδόκητος τρόπος που γλίτωσε τη σύλληψη

Τα πρώτα χρόνια στην Κρήτη

Ποιος θα μπορούσε να φανταστεί ότι ο γιος του τσαγκάρη και της μισιάτρας, από τους Ποταμούς και το Οροπέδιο του Λασιθίου, μεγαλωμένος στη φτώχεια και ανάμεσα στους συνοπότες του που έβγαναν τραυματιομειοί από απαντοίους πολέμους, θα γινόταν ένας από τους πιο πετυχημένους συγγραφείς και πολιτικούς παράγοντες της χώρας; Με περσιόφ αγάπη για τον τόπο του, με νοσταλγία και σεβασμό ακόμα και για τους αντιπάλους του, ο Μίμης Ανδρουλάκης ξετυλίγει το δικό του χρονικό που ουσιαστικά ταυτίζεται με την πολιτιστική Ιστορία της Ελλάδας: μαθαίνοντας γράμματα από τους φιλότιμους δασκάλους και τις εφημερίδες με τις οποίες τύλιγε ο τσαγκάρης πατέρας του τα παπούτσια και γυριζοντας την τέχνη από τους περφηφανούς λυράρηδες που ήξεραν απέξω -ακόμα και αγράμματο- ολόκληρο τον Ερωτόκριτο, ο ίδιος εντάσσει τον εαυτό του ως παρατηρητή σε ένα συναρπαστικό σκηνικό που ήθελε την Ελλάδα να μετατρέπεται από ενεργό πεδίο συγκρούσεων σε κοσμολογικό μέγρος με διάσημους πρωταγωνιστές και τον ίδιο αμύχανο και γοητευμένο διαμεσολαβητή τους (είναι υπέροχη η σκηνή όπου παρακολουθεί ως νεαρός εργαζόμενος στο κοσμολογικό «Μinos Beach» την ημίγυμνη Εσθική Σοράγια). Ανάμεσα στα κεφάλαια, όπου περιγράφονται αναλυτικά οι αντιπαλότητες μεταξύ των διαφορετικών περιοχών της Κρήτης, όπου ελπίγεται η αντίστοιχη θέση των Μισοστακικών και Βενεζελικών, αναλύεται η γενεαλογία του Μίμη Ανδρουλάκη και η άμεση σχέση του με κάθε βράχο και γωνιά της Κρήτης -όπως με την Κρησό όπου προσγειωνόταν, όπως λέει, οι Βρετανοί αλεξιπτωτιστές- ενώ παρατίθενται οκτώ χρόνια το τι σήμαινε η Ελλάδα τότε σε σχέση με τώρα.

Ο ίδιος, κάπου εκεί, διαπιστώνει, σαν ένας στοικός φιλόσοφος τη θέση του στο σύμπαν, την αναγκαιότητα του να παίρνει αποφάσεις, όπου χρειάζεται και να μεταφέρει, με περιορισμό θέρμη, τα τεκταίνόμενα. Υπάρχουν κεφάλαια όπου αναλύεται με κάθε λεπτομέρεια το γνωστό χρονικό της απαγωγής του Κράππε και η εμπλοκή του Πάτρικ Λι Φέρμιερ και αποκαλύπτονται τα κρυμμένα μυστικά της βεντέτας που ανάγκασε τον Βρετανό συγγραφέα να φύγει από το νησί. Με αφορμή αυτό το γεγονός, ο Ανδρουλάκης καταθέτει την εμπειρία του για το πώς οργανώθηκε το ΕΑΜ και το κίνημα αντίστασης στην Κρήτη. Συνειδητοποιώντας, τότε, βαθιά ότι το να παραμείνεις στη ζωή είναι θέμα τύχης, έμαθε, όπως λέει, να ζει και να αξιοποιεί κάθε μέρα σαν να είναι η τελευταία: «*Κατάλαβα από τις ιστορίες της Κατοχής ότι η ζωή μπορεί να παυτεί με μια ζαριά. Η θεά Τύχη είναι πανταχού παρούσα*», γράφει χαρακτηριστικά ο Ανδρουλάκης.

Η κηδεία του Σεφέρη

Αυτό που του μαθαίνει το νησί είναι η περηφάνια, να μάχεται με θάρρος κατά των κατακτητών και να ανακαλύπτει, όταν πηγαίνει στην Αθήνα και για πρώτη φορά, εκεί στην κηδεία του Σεφέρη, την πολιτική του ταυτότητα. Ήταν, άλλωστε, η πρώτη μεγάλη διαδήλωση κατά της χούντας. Όλες οι μεγάλες προσωπικότητες έδωσαν το «παρόν» στην πρώτη αυτή μαζική κινητοποίηση: «*Ήμουν κι εγώ εκεί, 22 Σεπτεμβρίου του 1971, έξω από τον Ναό Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, στην Κυδαθηναίων, στην Πλάκα. Ήμουν απ' αυτούς που πρώτοι έπιασαν μες στη νεκρική σήπη, όταν έβγαυε το φέρετρό*

της Τίνας Μανδηλαρά
 tmandilara@protothema.gr

του Γιώργου Σεφέρη, την "Άρνηση". "Στο περιγιάλι το κρυφό...". Τι σκηνή αυτή επανέλαβα δίπλα στον γιο μου στον αποχαιρετισμό του Μίκη, 50 χρόνια αργότερα. Την τρυφερή "Άρνηση" είχε επιλέξει ο ίδιος ο Μίκης για το τέλος κι όχι τα θούριά του. Εκείνο το απομνημόνιο του Σεπτεμβρίου, είδα στην πομπή προς το Πρώτο Νεκροταφείο έναν ψηλά με κοινδορική φυσιογνωμία. Τον πέρασα για τον Ρούσο. "Όχι", μου λέει ο διπλανός μου, "είναι ο ποιητής Μανώλης Αναγνωστάκης". Στους Στόλους του Ολυμπίου Διός κυριαρχεί το σύνθημα: "Δη-μο-κρα-τί-α". Παραταμένη όλη η αστυνομική δύναμη της Αθήνας. Στην αναχώρησή μας, στις πόλες του Πρώτου Νεκροταφείου ήταν στημένο το "Σπουδαστικό" της Ασφάλειας κι ο επικεφαλής του Κ. Καπαριανιώτης στρέφεται προς εμάς και επαναλαμβάνει οαρκαστικά κι απειλητικά: "Ξεκαρμηνιάσατε; Ξεκαρμηνιάσατε";».

Η 21η Απριλίου δεν έβαλε τέλος μόνο στη Βουλή και στο οικογενειακό τσαγκάρικο, αλλά και στην εφηβική φαντασίωση του Μίμη για έναν κόσμο που έψαχνε μάταιους ήρωες και προσκυνούσε ψευδή είδωλα. Μαζί με τις πρώτες πολιτικές ανησυχίες, συνειδητοποίη, για παράδειγμα, μέσα από την ιστορία του Νίκου Ζαχαριάδη τι σημαίνει προδοσία αλλά και αλήθεια για την Αριστερά που, όπως ο ίδιος τονίζει επανειλημμένα με πικρία, δεν πίστεψε ποτέ στις συνεργασίες. Καθώς όμως ο ίδιος δεν μπορούσε ποτέ να δεχτεί τις αμετακίνητες θέσεις παρά μόνο τη διαρκή έρευνα και την αμφισβήτηση που είχε να κάνει με το ανοικτό σε Έξενες επιδόσεις άκρο της Κρήτης όπου μεγάλωσε, ομολογεί πως αποδέχτηκε από νωρίς τις αρχές της ανάπτυξης που το μετέτρεψαν σε ερασιώτη της προόδου επηρεάζοντας και την πολιτική του ταυτό-

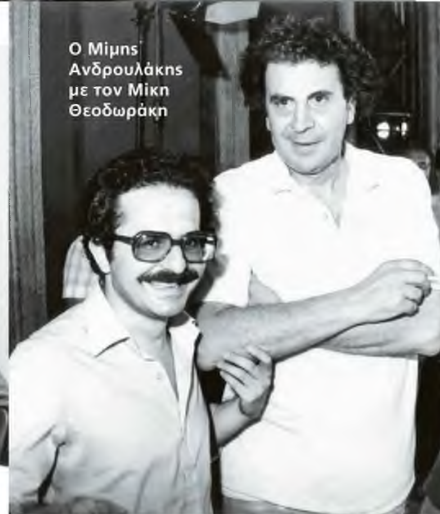
τητα. Στο κεφάλαιο για το Πολυτεχνείο εδωγεί αναλυτικά τη μεγάλη επιφωσαστικότητα ΟΛΩΝ σχεδόν των αριστερών σχημάτων απέναντι στις κινητοποιήσεις των φοιτητών και την ανάγκη εκ των υστέρων καπέλωσής του. Ο ίδιος, σεβόμενος τις κυρίαρχες μορφές που βρέθηκαν εντός και εκτός της κατάληψης, αναφέρεται αναλυτικά στα ονόματα που έβγαλαν μπροστά το σώμα τους και κινδύνεψαν τη ζωή τους. Πολύ σύντομα, όμως, στις πρώτες εξεγέρσεις που προηγήθηκαν της μεγάλης της 17ης Νοεμβρίου, βρέθηκε αντιμετώπιος με τον εκθρό, εκδόχθηκε, βασανίστηκε και μεταφέρθηκε με τη βία στο 512 Τάγμα Πεζικού. Η περιγραφή του με την καταδίκη κατά την πρώτη εξέγερση, που προηγήθηκε από αυτήν της Νομικής, είναι συγκλονιστική.

Η εξέγερση του Φλεβάρη

«*Το Πολυτεχνείο πολιορκείται από πολυάριθμες αστυνομικές δυνάμεις. Στην κεντρική πύλη είναι παραταμένο με πολιτικά το "Σπουδαστικό" της Ασφάλειας. Όσοι σπουδαστές, μεμονωμένοι ή κατ' ομάδας, επιχειρούν να βγουν, λινοτάρονται. Ακόμα κι όταν μερικοί συνοδεύονται από τον πρίταμη Α. Λοΐζο. Λίγο πριν, η Αστυνομία είχε διαλύσει με βία μια ομάδα περίπου 300 φοιτητών της Νομικής που ήρθε για συμπαράσταση με τους οδοί Στουρνάρη. Κι ενώ ο πρίταμης κι ο αντιπρίταμης διαπραγματεύονται με τον Δασκαλόπουλο την ασφαλή έξοδο των φοιτητών και καταφθάνει κι ο αντεσασγγέλης Σπυρόπουλος, μανόμενα σίτηρη αστυνομικών εισβλήσαν από την πύλη της Τροίας και κριοιολεκτικά λινοτάρον φοιτητές και, πρώ-τη φορά με τέτοια αγριότητα, τις λίγες φοιτη-*

Με τον Αλέκο Αλαβάνο και τον Παναγιώτη Λαφαζάνη

Ο Μίμης Ανδρουλάκης με τον Μίκη Θεοδωράκη

τριες. Τρέχουμε προς την αίθουσα της Συγκλήτου, την Πριτανεία και τη Γραμματεία, όπου σε λίγα λεπτά διαδραματίζονται απίστευτες σκηνές κλοσοπατινάδας. Οχυρώνουμε τις πόρτες με γραφεία και κομοδίνα, αλλά δεν θα αντέξουν στην πίεση των εκατοντάδων κάφρων. Θυμάμαι και τώρα τις μάχες σώμα με σώμα και το Ξυλοκόπημα με κλομπ πάνω στο μεγάλο τραπέζι των συνεδριάσεων της Συγκλήτου. Βιβλιοθήκες, πολυθρόνες, καρέκλες, αναποδογυρίζονται. Τα παράθυρα έχουν σ' όλο το Πολυτεχνείο σιδερέιες για να μην κρεμούν οι αντιδικτατορικές οργανώσεις πανό. Τελικά βλέπω τον εαυτό μου να επιχειρεί ένα άλμα προς την έξοδο, προσγεινόμενοι κάτω από τα χέρια του γιγάντιου κτήνους του "Σπουδαστικού" της Ασφάλειας, τον Κ. Σμαίλν, ξεφρενίω, τρέχει Επίσσω μου, αλλά καθώς έρχεται με φόρα ο Μάνος Τζαβετίς, των Μπχανολόγων, στο ύψος του Σμαίλν, εκείνος τον αρπάζει από τα μαλλιά και τον παραδίδει σ' αυτούς τους αστυνομικούς που κάνουν συλλήψεις. Μεσ στον γενικό χαμό, βλέπω να συλλαμβάνονται δύο κολλήτοι μου, ο Δημ. Αρχοντής της Αρ-

χιτεκτονικής και ο Ηλίας Κατωπόδης των Τοπογράφων Μπχανικών, και στη συνέχεια ο Κυριάκος Σταμέλος των Μπχανολόγων, διακριτός στόχος λόγω μεγέθους και της μανίας του να ζητά εθιγήσεις από τον αντεισαγγελέα. Ένα λυσσασμένο ανθρωποκυνηγικό και αλύπητο Ξυλοκόπημα στο προαύλιο, ενώ με πολιτικά οι γνωστοί τύποι του "Σπουδαστικού" υποδεικνύουν στους μπάτσους αυτούς που πρέπει κατά προτεραιότητα να συλληφθούν - αυτό κάνει κι ο Ανδρέας Β., ο χαριές του Πολυτεχνείου, όταν με εντοπίζει να Ξεγλιστρώ από την κεντρική πύλη. Η εντολή είναι να συλληφθώ πάση θυσία. Δύο με πολιτικά και τρεις ή τέσσερις ένστολοι με καταδιώκουν. Τρεις τουλάχιστον φορές θα νιώσω την ανάσα τους πίσω μου. Φτάνω στη Σόλωνος κι ελίσσομαι στα γύρω στενά, μια στιγμή και στη Σκουφά. Στο μεταξύ κι άλλοι αστυνομικοί καταδιώκουν πίσω μου στοχευμένα μερικούς φοιτητές. Οι ένστολοι με τα κλομπ για μερικά δευτερόλεπτα μπερδεύονται - ποιος είναι ποιος-, όχι όμως και οι τύποι με τα πολιτικά. Κόβω δρόμο από το σημερινό Πνευματικό Κέντρο προς τις στάσεις της

Ακαδημίας, μήπως Ξεφύγω μες στο μπάχαλο. Η καταδίωξη μέσα στον κόσμο, με τις αναπόφευκτες συγκρούσεις με τους βιαστικούς επιβάτες, παίρνει μελωδραματικές διαστάσεις. Ένας νεαρός με προφαίνεται και μου φωνάζει λαχανιασμένος: "Ακοιούθα με", τρέχει ανάμεσα στους πάγκους με τα υπαίθρια λουλουδάδικα και τα βιβλιοπωλεία - ένας ένστολος πέφτει πάνω σ' ένα ράφι με γλαστράκια. Τότε βλέπω τον νεαρό να ανοίγει σ' αριστερά μια μαύρη καγκελόπορτα και να χάνεται στο μπροστινό μεγάλο κτήριο. Τον ακολουθώ, το 'χω κιόλας μετανιώσει -θα πιαστούμε σαν ποντίκια στη φάκα- κι επιλέγω να κρυφτώ στο πίσω μεμονωμένο και μικρότερο. Σπρώχνω την πόρτα, ανοίγει, σκοτάδι και σιγή. Η απέναντι πόρτα δεν είναι εντελώς κλειστή, βερνά μια λεπτή δέσμη φωτός. Ανασαινώ βραδιά με την πλάτη στον τοίχο, αλλά μια αρωστημένη φαρμακία μου κόβει την αναπνοή. Σαν να επέστρεψε, έπειτα από έξι-εφτά χρόνια, ο εφιάλτης του εφηβικού άσθματος. Ακούω απέξω βήματα, κάποιος ανοίγει την πόρτα, πίσω του ακολουθούν άλλοι, προφανώς οι διώκτες μου, ρίχνει μια

ματιά στο σκοτεινό δωμάτιο και μ' ένα ανδραστικό γρύλισμα φεύγει δίχως να με προσέξει, καθώς είχα την πλάτη στον τοίχο έξω από το οπτικό του πεδίο. Τότε διέκρινα κι εγώ το κέρνο πρόσωπο μιας, υπολογίζω, εξηντάχρονης γυναίκας στο τρίτο τραπέζι απέναντι μες στο φέρετρο. Το πτώμα αυτής της γυναίκας απέτρεψε τη συλλήψη μου. Τους έφεραν εδώ μετά τη νεκροτομή για να τους "ετοιμάσουν" τα γραφεία κηδείων. Κλείνω τα μάτια και περιμένω δύο-τρία λεπτά, ν' απομακρυνθούν οι αστυνομικοί. Προτιμώ πάντως να πέσω στα χέρια τους παρά να μείνω περισσότερο στο δωμάτιο με τη νεκρή και κυρίως με τη μυρουδιά της φορμόλης να μου κόβει την ανάσα. Τοίχο-τοίχο, βγαίνω από την απέναντι πόρτα, δίπλα από το τραπέζι με το πτώμα. Εφαγα λίγο χρόνο μες στα κτήρια, κι όταν βγήκα από την καγκελόπορτα στο πεζοδρόμιο, ένας λουλουδάς με αναγνωρίζει και με ενημερώνει: "Το έπιασαν το άλλο παιδί, τώρα τρέχουν κάτω στην Πανεπιστημίου".

Νόμος περί τεντιμποϊσμού

Ο νεαρός θα 'φαγε ένα χέρι Ξύλο, θα φακελώθηκε κι αφέθηκε ελεύθερος. Δεν ήταν στους 11 από τους συλληφθέντες, οι οποίοι παραπέμφθηκαν με τον νόμο 4.000 περί τεντιμποϊσμού! Εκτός από τους τέσσερις που προανέφερα, ήταν επίσης από το Πολυτεχνείο οι Βλ. Διαροκάπης, Βασ. Χριστόπουλος, Αλκ. Πρέπης, Θ. (Σάκης) Παπαθεοδώρας. Ακόμα ο Σερ. Δημακόπουλος της Νομικής, ο Γερ. (Μάκης) Μπαλαούρας της Αναστάτης Εμπορικής κι ο Παρ. Βάγιας των Υπομηχανικών. Σημειώνω ότι στη δικη των 11 θα κάνουν εντιποισιακή παρουσία ως μάρτυρες υπεράσπισης κορυφαίοι παλαιοί πολιτικοί: Παν. Κανελλόπουλος, Γεώρ. Ράλλης, Ι. Ζιγδής, Γεώρ. Μαύρος, Δημ. Παπασπύρου, Π. Παπαλιγούρας. Την επομένη των γεγονότων του Πολυτεχνείου, 15 Φλεβάρη, ανακοινώνεται το μέτρο της στρατεύσεως μας. Είμαι στην πρώτη φουρνιά των στρατεύσιμων. Δεύτερος λόγω Α στον κατάλογο. Το όνομά μου όμως δεν αναγράφεται στις λίστες που δημοσιεύουν οι εφημερίδες, με βάση το δικό τους ρεπορτάζ από μας, τους φοιτητές. Η χούντα δεν έχει δώσει δημόσια τη λίστα των στρατεύσιμων. Η Αστυνομία θα φάει τον κόσμο σε Αθήνα και Κρήτη για να μου παραδώσει το φύλλο στρατεύσεως, με εντολή να παρουσιαστώ εντός τριών ημερών στο Κέντρο Εκπαίδευσης Καλαμάτας. Πηγαίνουν στην Ευριτανία 9, από όπου έχω φύγει πριν από δύο χρόνια, μ' αναπαύουν σ' όλες τις πιθανές διευθύνσεις, καλούν τον πατέρα μου δύο φορές στο Α.Τ. Αγίου Νικολάου και στο Φρουραρχείο Λασιθίου. Εχω αποφασίσει συνειδητά και ψήκρμα, όχι παρορμητικά, να περάσω στην παρανομία, συνεπώς να κηρυχθώ ανυπότακτος, προκειμένου να επαναποθετήσω τη σχέση μου σε πιο παραγωγική βάση με το Κόμμα, την ευρύτερη Αριστερά και το Κίνημα. Θα Ξανάνα να τον ήμια από κει που το άφησα με τον Πετραϊστό γιγί του εργατικού κινήματος, τον σύντροφο Δημήτρη. Το πρώτο "Πολυτεχνείο" της 14ης Φλεβάρη είναι πράαγγελος του "Πολυτεχνείου" του Νοέμβρη '73, όπως και η κατάληψη της Νομικής, 20-21 Φλεβάρη, την οποία παρακολούθησα, παράνομος πλέον, σε μικρή απόσταση».